

CZAPKAY

József
Lajos

"Szabadság"
1964
aug. 12.

A sanfranciscoi "Hungarian Block"

Írta: ÁCS TIVADAR

A californiai metropolis szívében áll a "Hungarian Block". Azaz, hogy csak állt. Az 1906-i földrengés rombadöntötte, de a régi friscoiak öntudata ma is változatlanul "Hungarian Block"-nak nevezi a világváros legbensőbb részét. Ma már óriási felhőkarcolók állnak a négy utca által határolt városrészben millió és millió dollárt ér itt egy ház hely és Californiában ma már senki sem emlékezik arra: a világváros legsűrűbben lakott részét miért is hívják "Hungarian Block"-nak? A hungarian block elnevezés San Franciscóban asszociálódott a "belváros" fogalmával, s ahogy Londonban nem jut eszébe senkinek gondolkodni azon, hogy miért hívják London egy részét Citynek, amikor egész London is az, annyira nem jut eszébe senkinek a Csendes-óceán partján, hogy miért is hívják egy világvárosi negyedet majd egy évszázada "Hungarian Block"-nak, amikor ezekből a kezdeti évekből alig emlékezett valami a magyarokra, ha csak nem Haraszty Ágoston neve, aki tokaji szőlővenyigével ültette be az Andok nyugati lejtőjét és egyik legnagyobb jötevője volt a csillagos lobogó legnagyobb nyugati államának, na meg a sok és kiváló magyar aranykohászokról, akikről később lesz szó...

Pedig a sanfranciscoi Hungarian Block elnevezésnek érdekes eredete van. Egy nagy magyar emléket idézi fel, akinek élete, sorsa éppen olyan érdekes, mint Sutterré, California császáráé. Ez a magyar: kisszebeni Csapkay Lajos József orvosdoktor, aranyásó, északamerikai követ, tőzsdefezős egyszemélyben. És magyar szabadsághős!

1850-ben menekült ki az országból, mert Világos után halálra keresték. A menekülésnél nem volt szerencséje, mert Oderbergben felismerték s egy osztrák zsandártiszt így vigasztalta: "Nagyon sajnálom, hogy önt, egy kicsit vasra verve fogom Bécsbe küldeni!"

Igy jutott tehát Bécsbe, ahol fogságra vetették, de a porosz demokrata klub vesztegetéssel megnyitotta börtöne ajtaját. Osztrák földön való bujdosása közben találkozott Asztalos ezredessel — később Svájcban párbajban megölték —, Arad hős védelmezőjével, akivel együtt Hamburgnak vették utjukat, mert ez a Hansa-város nagy örömmel fogadta Kossuth menekvő katonáit. Nagy magyar kolónia gyülekezett már itt egybe, élén gróf Bethlen Gergellyel, a későbbi legendás hírlap-olvasz lovasgenerálissal és Bem volt tábornokai főnökével, Czetz János tábornokkal, aki emigrációja későbbi éveiben nagy karriert futott be az argentinai hadsereg újjászervezésével. Csapkay viszont itt nem telepedett le, hanem tovább folytatta útját Londonba, innen New Yorkba, ahová igen viharos tengeri utazás után 1850 május 9-én érkezett meg.

Igen rövid idő alatt megtanult angolul. 1852-ben maga után hozatta menyasszonyát, aki boldog házasságukban két gyermekkel ajándékozta

meg. Időközben Philadelphiába költözött családjával, ahol orvosdoktori diplomát nyert. Ezidőtájt tört ki a californiai aranyláz. Csapkay maga is bányászatra adta a fejét, és az aranyásók eldoradojába, Mary's Ville-be utazott. Alig egyheti ott tartózkodása után ez a deszkaváros porig leégett és a tűzvész martaléka lett Csapkay minden ingósága. A magyar pioneerek minden szívósságával tovább folytatta az aranyásást és igen szép terméсарany hőmpölyöket mosott ki, amelyekből viszont nem akart megválni. Később 1965 augusztus 2-án, a magyar orvosok és természetvizsgálók pozsonyi vándorgyűlésén Kubinyi Ágoston, a Magyar Nemzeti Múzeum akkori nagynevé igazgatója mutatta be ezeket a hatalmas terméсарany rögöket.

Mikor az aranymosás már nem biztatott nagyobb eredménnyel, Csapkay San Franciscoban telepedett meg, ahol orvosi rendelőt nyitott. Tíz évig praktizált és ez idő alatt óriási vagyoni tét

szert. Ekkor szerezte meg a város szívét jelentő telket és építtette meg egy stilusban tartott bérházait, a "Hungarian Block"-ot.

Sok ellentmondó hír között az bizonyos, hogy résztvett a polgárháboruban. 1864-ben fogta el a honvágy. Ezt előidézte egy tragikus esemény is: mindkét gyermeke meghalt. Előbb Philadelpiába tért vissza, innen Európába. Ugyanis a washingtoni kormány Csapkayt, californiai barátainak ajánlására a polgárháborus érdemei elismeréseként az ezévben rendezett stettini világkiállítás amerikai kormány-megbizottjává nevezte ki. Ez a világkiállítás — a német államok között 1864-ben létrejött Zollverein folyamánaképpen — igen jelentőségteljes és nagy aranyu esemény volt. Stettinből Bécsbe jött, ahol a halálra keresett emigránst Ferenc József magánkihallgatáson fogadta és elkobzott birtokait visszaadni rendelte. Császári pátéssal a zsebében, Csapkay hazajött és visszaszerzett birtokait szétosztogatta rokonai között. Innen diplomáciai küldetésben tovább utazott Romániába és Papadopola Callimachi miniszterelnökkel és Hohenzollern Károllyal, az akkor még két román fejedelemség királyával tanácskozást folytatott az egész Románia állami szuverenitásának elismeréséről és az Unio diplomáciai és konzuli képviseletének felállításáról. Az alig öt éve egyesített fejedelemség az északamerikai Unió, Ábrahám Lincoln delegátusaként érkező Csapkayt igen nagy tisztességgel fogadta.

Diplomáciai missziója befejezése után Csapkay bejárta még Törökországot és Olaszországot. Turinban meglátogatta Kossuthot és 1866 elején visszatért Pestre, majd április 28-án Liverpoolban hajóra száll és május 9-én Washingtonban — az időközben meggyilkolt Lincoln elnök utódjánál — Andrés Johnstonnál jelentkezett. Az elnök őt bizta meg az Unio diplomáciai és főkonzuli képviseletével Romániában, majd pár hónap

mulya Szerbiában is. Kinevezését a szenátus június 30-án meg is erősítette, de hivatalát csak a következő évben, 1867 május 1-én foglalta el Bukarestben és ugyanaz évben látogatott el ismét Budapestre. Három évig képviselte második hazáját Romániában és a Balkán államaiban. Amikor hazatért, elhatározta, vagyona nagy részét kitevő sanfranciscoi "Hungarian Block" értékesítését. Több mint egymillió dollárt vett be házainak értékesítéséből és ezzel a pénzzel rount-t tervezett a bányabörzén, a Stock Board-on, de rajtavesztett. Egész vagyonát egy nap alatt elvesztette, úgy, hogy újból praktizálni kényszerült. Éreznie kellett a szerencse tökéletes elfordulását is. Barátai elhagyták, betegek nem keresték fel és teljesen elszegényedve, 1882 május 27-én halt meg San Franciscóban, abban a városban, ahol "California császára" mellett még nemrég ő volt a leggazdagabb ember.

J. B. Rapkay, M.D.
United States Consul
(Bucharest)

